

З. Гонтар,

викладач кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,

м. Львів

e-mail: zoryana_3@ukr.net

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Глобалізація світу та розбудова єдиної Європи перетворюють інтеграцію національної освіти до Європи та інноваційного світового освітнього просторів на обов'язкову умову буття української держави. У європейських державах формування та втілення державної політики в галузі освіти відбувається на засадах її пріоритетного розвитку. Країни, у яких розвиток освіти й науки є пріоритетним, займають високе місце у світовому співтоваристві та є конкурентоспроможними. Упровадження саме таких стратегічних завдань важливе для України. На сучасному етапі існує проблема – розробити єдині з Європою критерії та стандарти в галузі освіти й науки. Проблема створення, удосконалення та подальшого розвитку правового регулювання цієї галузі в Україні залишається однією з найбільш актуальних. Щодо освіти в Україні вже ухвалено чимало кількості нормативно-правових актів різного рівня, які забезпечують правове регулювання освітянської та наукової галузі.

Можна одного дня прокинутися в незалежній країні, але не можна водночас прокинутися в якісно іншій країні. Пост радянська спадщина в Україні дається взнаки, зокрема – в галузі освіти. Наша освітня система, у якій на міністерство покладено одночасно всі функції забезпечення її життєдіяльності: встановлення правил гри, стратегічного планування, оперативного управління, контролю й моніторингу, розподілу ресурсів – просто нехтує духом субсидіарності і, як наслідок, позбавляє університети повноважень у визначенні траєкторії власного руху. Під впливом патерналізму університети втрачають усвідомлення й мотивацію бути ініціаторами та генераторами докорінних суспільних змін, які вимагає демократичне суспільство. Після цього немає чого дивуватися, що чимало людей дивиться на українську освіту звужено, вважаючи, що університети є лише статтею витрат у держбюджеті, на якій потрібно економити і яку треба обмежувати. Це вкрай примітивний погляд на освіту та на роль університетів у суспільстві.

Європейський освітній досвід може стати дуже корисним для покращення української системи забезпечення якості вищої освіти. Хоча б тому, що він є вдалим прикладом успішного вирішення складних освітніх проблем. Тим не менше, для застосування європейського досвіду важливо усвідомлювати історичний контекст, який пояснює, чому просте перенесення європейських практик може не принести Україні швидких очікуваних результатів: багато історичних русійних процесів в Європі та Україні відбуваються в протилежних напрямках.

Так, ЄС рухається шляхом об'єднання та уніфікації – від самостійності кожного університету до побудови міжнародних механізмів спільного розвитку освіти. А для України важливо відійти від єдиного формального підходу до усіх закладів вищої освіти та надати можливість самостійного розвитку. В європейських університетах запит на забезпечення якості вищої освіти формується "знизу", тобто від самих гравців системи вищої освіти. А в українські університети він надходить "згори", тобто від міністерства освіти і науки. Європа вибудовує формальні процедури на підґрунті неформальної мотивації до забезпечення якості освіти з боку усіх учасників. А в Україні навпаки – на тлі

суцільної формалізації процесів забезпечення якості немає прояву неформальної зацікавленості з боку учасників освітнього процесу.

Тож просте копіювання якихось елементів, окремих процедур, практик чи показників європейської системи забезпечення якості без врахування українського контексту не є виходом зі ситуації. Європі вдалось побудувати ефективну систему освітніх цінностей. В її основі – так званий «Трикутник знань» (освіта - наука - інновації). Така система цінностей задає вектор розвитку європейської освіти. І в цьому сенсі європейський досвід має велику цінність. Результатом дотримання такого вектору є високий рівень довіри з боку світової спільноти до якості європейської освіти [3].

Інтернаціоналізація вищої освіти повинна перестати бути гаслом, а стати повсякденною реальністю. Серед переваг інтернаціоналізації можна виділити три аспекти. Перший – це формування зрозумілої для міжнародної спільноти системи вищої освіти, що досягатиметься шляхом інтеграції з європейським простором вищої освіти і дослідницьким простором. Другий аспект – забезпечення конкурентоздатності українських вищих навчальних закладів. Цього можна досягти підтримуючи міжнародне співробітництво університетів, їх участь у міжнародних проектах та програмах, підвищення якості вищої освіти в середині кожного університету. Третій – це посилення потенціалу вищих навчальних закладів, підготовка їх до активної участі у міжнародних проектах.

Процес інтернаціоналізації не має стати самоціллю для вищих навчальних закладів: скоріше це засіб для підвищення рівня якості вищої освіти, елемент побудови репутації освітніх закладів та їх осучаснення.

Окрім того прийняття Закону «Про вищу освіту» дозволило на нормативно-правовому рівні усунути перешкоди, які гальмували процес інтеграції української системи вищої освіти у міжнародну освітню систему. Зокрема, у складових компонентах інтернаціоналізації - академічній мобільності, використанні європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), визнання іноземної кваліфікації [1].

Інтернаціоналізація стимулюватиме наукову діяльність в університетах та сприятиме професійному росту викладачів.

Проектуючи глобальні тенденції на українську дійсність, добре розуміємо, з якими викликами рано чи пізно доведеться зіштовхнутися нашому університетові. Тим більше, що з притаманними йому цінностями і практиками він не виник у вакуумі, а є суспільним інститутом, що увібрав у себе неоднорідну спадщину різних векторів розвитку вищої школи в нашій частині світу. Україна є прикладом запізнілої модерності, в якій процеси творення модерної нації ще не закінчилися, в якій ще не завершено процес культурного самовизначення, в якій, зрештою, ще досить сильними є пострадянські комплекси і травми. Тому нашим університетам доводиться поєднувати як традиційні, так і модерні завдання: займатися не лише безстороннім пошуком істини, плекати громадянські чесноти, формувати національну ідентичність, а й брати до уваги нову роль університету з перетворення суспільства на конкурентоспроможне середовище [2]. Одним з варіантів реформування освітньої галузі може стати застосування європейського досвіду в організації системи вищої освіти. Звичайно ж застосування європейських моделей організації освітньої галузі повинне передбачати адаптацію таких моделей до національних пріоритетів, але основні принципи – єдині в усьому світі.

На сьогодні реформування системи вищої освіти повинне починатися зі створення якісного освітнього середовища, що, в свою чергу, потребує послідовних і радикальних змін на законодавчому рівні. Одним з найбільш прозорих й ефективних кроків до створення якісного освітнього середовища є визнання фінансової та адміністративної автономії вищих навчальних закладів. Бо в сучасному світі саме конкурентне середовище, а не державне замовлення, надасть можливість навчальним закладам розвиватися – підвищувати якість освітніх послуг.

Тож просте копіювання якихось елементів, окремих процедур, практик чи показників європейської системи забезпечення якості без врахування українського контексту не є виходом зі ситуації. Європі вдалось побудувати ефективну систему освітніх цінностей. В її основі – так званий «Трикутник знань» (освіта - наука - інновації). Така система цінностей задає вектор розвитку європейської освіти. І в цьому сенсі європейський досвід має велику цінність.

Результатом дотримання такого вектору є високий рівень довіри з боку світової спільноти до якості європейської освіти.

На даному етапі розвитку українське суспільство потребує в першу чергу забезпечення довіри до оцінки якості освіти. Дійсно, неможливо реформувати будь-яку сферу діяльності (і, зокрема, освіту), якщо відсутня довіра між учасниками процесу. Довіра з боку суспільства є необхідною умовою для ефективного проведення освітніх реформ.

Важливим орієнтиром для підвищення якості вищої освіти в ЄС та інших європейських країнах продовжує залишатися Болонський процес, який, сприяючи стандартизації сектора вищої освіти, її привабливості і конкурентоспроможності, формує спільний простір вищої освіти. Упровадження положень і принципів Болонського процесу слід здійснювати через автономію вищих навчальних закладів, яка повинна реалізовуватися завдяки створенню сприятливих умов для того, щоби забезпечити самостійність ухвалення рішень вищими навчальними закладами за освітньо-науковим, інноваційним, організаційним, кадровим, економічним напрямками діяльності та розвиток академічних свобод, розмежувавши повноваження органів державного управління, у підпорядкуванні яких перебувають вищі навчальні заклади, і безпосередньо самих ВНЗ. Відповідно, органи державного управління здебільшого мають відповідати за розробку і впровадження державної політики в галузі освіти, науки та інновацій, а ВНЗ здійснювати увесь обсяг повноважень, пов'язаних із якісною підготовкою кваліфікованих кадрів, із виконанням наукових досліджень та з інноваційною діяльністю.

Вільний та успішний сучасний світ, частиною якого ми прагнемо стати, надзвичайно складний і багатогранний. Життя в такому світі, взаємодія з його інституціями та з людьми, – уже не кажучи про управління ним та його постійне вдосконалення, – вимагає від кожного громадянина готовності багато пізнавати, учитися і змінюватися – упродовж усього свого життя. Наші університети повинні стати пліч-о-пліч із громадянами, щоб допомагати їм бути готовими до життя в такому світі і до управління змінами в ньому. Іншої альтернативи немає: наша українська освіта має ставати кращою, більш якісною, більш конкурентною, більш уважною до суспільних потреб і вимог ринку праці, більш динамічною та інноваційною. Турбота про якість повинна стати імперативом поведінки всіх тих, кому небайдужий академічний світ.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004).
2. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд / Укладачі: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Кур-батов С., Линьова І., Луговий В., Прохор І., Рашкевич Ю., Сікорська І., Таланова Ж., Фініков Т., Шаров С.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с
3. Шепель Г. Інтернаціоналізація як інструмент забезпечення якості освіти / Галина Шепель // Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту : навч. посіб. / за ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіхонена. – Львів : Манускрипт, 2014. – С. 254–260.